

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
ISSN:2619-936X

Vol:5, Issue:17

2019

pp.87-95

Article Arrival Date: 01.02.2019

Published Date: 25.04.2019

İŞİTME ENGELLİLERDE PİYANO/KLAVYE ÖĞRETİMİ

TEACHING of the PIANO/KEYBOARD to the HEARING-IMPAIRED INDIVIDUALS

Doç. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, GSEB Müzik Eğitimi Anadilim Dalı Öğretim Üyesi, İstanbul/Türkiye

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31568/atlas.274>
Article Type : Research Article

ÖZET

Ülkemizde çalgı çalarak veya şarkı söyleyerek müzik yaşamına katılanların sayısı da gün geçtikçe artmakta ve nicelik olarak ortaya çıkan bu artış, gelecek süreçte niteliği daha önemli hale getirecektir. İster çalgı çalsın, ister şarkı söylesin, müziği icra edenlerin yaptıkları edimlerinde işitme düzeyi belli bir seviyede olmaktadır. Müzikle ilgili alanlara yetenek ile seçim yaparken de adaylardan aranan en önemli özelliklerin başında yine işitme düzeyleri gelmektedir ve söz konusu düzeyler belirleyici olmaktadır. Gerek tek tek seslerin işitilebilmesi, gerek çok seslerin (akor) işitilebilmesi veya ritimlerin işitilebilmesi temel ölçeklerdir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Mart 2015 raporuna göre dünya nüfusunun %5'i işitme engellidir ve yaklaşık 360 milyon kişidir. Ülkemizde de bu rakam 3 milyon kişiyi aşmaktadır.

90'lı yılların ortalarından tarafımca geliştirilen "Renkler ve Şekillerle Çalgı Öğretimi Metodu" ile 2004 yılında İşitme Engellilere çalgı çaldırılarak bilinmiştir. Söz konusu metot piyano/klavye öğretim sürecine aktarılarak işitme engelli bireyler üzerinde yapılan çalışmalar bu bildiride sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: İşitme Engelliler, Çalgı Öğretimi, Müzik Eğitimi, Piyano Öğretimi, İşitme Engelliler Orkestrası

ABSTRACT

In Turkey there has lately been an increased number of instrument players and singers newly-entrancing to the musical world and this quantitative rise would indisputably make its qualitative aspect even further significant in the upcoming process. Irrespective of playing any instrument or singing a song the performances of musicians are, in all cases, restricted with a certain audible level. In assigning talent-based appointees to departments specialized in music too, one of the foremost desired qualities among candidates is relevant of their hearing levels and such levels stand as the selective criteria for the candidates. The ability to hear mono sounds as well as identifying the polyphonic sounds (accords) or the rhythms establish the basic criteria in selection process.

As issued in the March-2015 report of the World Health Organization (WHO) 5% of global population has a hearing disorder and this ratio is the equivalent of 360 million people. Likewise in Turkey this figure exceeds 3 million citizens in sum.

With "Teaching of Instrument Playing via Colors and Images Method" developed by me in the mids of the 1990s it became viable to let Hearing Impaired Individuals play an instrument in 2004. The said method will be transferred to piano/keyboard teaching process and studies that focused on hearing disabled individuals will be presented in this paper.

Key Words: Hearing Disabled Individuals, Instrument Teaching, Music Education, Piano Teaching, the Hearing Disabled Orchestra

1. GİRİŞ

Müziğin temel malzemeleri ses ve ritimdir. Doğada bulunan bu iki olgunun birleşmesi ile müzik dediğimiz sanat süreci başlar. Ses ve ritmin birleşmesiyle ezginin meydana gelmesiyle diğer unsur olan armoni işe katılır. Ezgisel süreç olmadan armoniden söz etmek doğru değildir. Müziğin oluşmasında bireysel olarak başlayan üretim süreci, giderek bir gruba,

topluma ve evrene kendini duyurur. (Bu tüketim sürecinde tüketicinin/tüketicilerin niteliği de ayrı bir tartışmadır.)Ayrı ayrı ister ses, ister ritim olsun, bireyler tarafından işitme organı(kulak) aracılığı ile beyine gelerek burada anlaşılır. İnsan beyni, dış uyarıcı olarak beyine gelen titreşimleri anlaşılma sürecinde, daha önceden beyine kodlanmış olan değerlerden/bilgilerden hareket ederek gelen titreşimlere bir anlam verir. Böylece kabaca açıklayabileceğimiz işitme süreci gerçekleşmiş olur.

İşitme engelli bireylerde bu süreç anlatıldığı şekilde ilerlemez. Çünkü onlar dış uyarıcıdan gelen titreşimleri işiten bireyler gibi algılamazlar ve anlaşılabilirler. Her ne kadar farklı düzeylerde engelleri olsa da işiten birine kıyasla aynı süreci tam olarak yaşamaları mümkün görünmemektedir. İşitme engelli bireyler toplum içerisinde bizlerle birlikte, hemen yanı başımızda yaşamlarını sürdürürken bizler onların nasıl yaşadığının farkında mıyız? Neleri yapabileceklerini veya yapamayacaklarını önyargılarımızdan arınarak düşünüyor muyuz? Yoksa genel kabul bulmuş bulunan değer yargıları üzerinden bu bireyleri, kendi somut koşullarına mahkûm mu etmekteyiz? Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Mart 2015 raporuna göre dünya nüfusunun %5'i işitme engellidir ve yaklaşık 360 milyon kişidir. Ülkemizde ise bu rakam genel dünya ortalamasına paralel görünmektedir. Tespit edilebilen rakamlarla Türkiye'de bu sayı 3 milyon civarındadır. Bu da ülke nüfusunun yaklaşık %3,7'sine denk gelmektedir.(www.idturkiye.com)Her birey gibi bu bireylerin de yaşama, yaşamda zevk alma, öğrenme, bilme, eylemde bulunma gibi yaşamın edimlerini veya kendilerini gerçekleştirme hakları vardır. Bunu unutmamamız gerekir.

2. KİMLERE İŞİTME ENGELLİ DENMEKTEDİR

Odioloji konusunda uzman olmamakla birlikte kitaplardan öğrendiğimiz kadarıyla bireylerde işitme kaybının üç şekilde meydana geldiği anlatılmaktadır. Birincisi, birey anne karnında cenin durumunda iken, ikincisi doğum esnasında ve üçüncüsü ise doğumdan sonraki süreçte işitme kaybı gerçekleşmektedir. Bireylerde meydana gelen bu üç şekildeki işitme kaybının düzeyleri de kendi içerisinde gruplara ayrılmaktadır. **“İşitme Engeli; Geniş kapsamlı bir terim olup, hafif dereceden çok ileridereceye kadar herhangi bir derecedeki işitme özrünü göstermektedir.Kendi içinde *işitmeyen ve ağır işiten* olarak gruplanmaktadır.**

İşitmeyen bir birey, işitme kaybının, bir işitme cihazı ile ya da cihazsız,yalnız işitme yoluyla ana diline ilişkin bilgileri başarılı bir biçimde işlememesini önemli derecede engellediği bireydir.

Ağır işiten birey, genellikle bir işitme cihazının da yardımı ile işitme yoluyla dilsel bilgileri başarılı bir biçimde işlemeyebilmesine olanak verecek derecede işitme kalıntısı bulunan bireydir.”(Tüfekçioğlu, 1998)(Özdemir, 2009)

Farklı bir görüş ise işitme kaybını Desibel (dB) cinsinden ifade ederek şöyle gruplamaktadır: Genel olarak normal insan kulağının işitebildiği ses aralığı 16-20,000 Hz'dir. Bu durum Desibel olarak 0-110 dB aralığına karşılık gelmektedir. Yukarıdaki sınıflamadan daha ayrıntılı bir açıklama da şu şekildedir:

Ses Düzeyi (dB)Kaybı	Sınıflandırma
10 -15 dB	Normal işitme
16-26 dB	Çok hafif derecede işitme kaybı
26-40 dB	Hafif derecede işitme kaybı
41-55 dB	Orta derecede işitme kaybı
56-70 dB	Orta ileri derecede işitme kaybı
71-90 dB	İleri derecede işitme kaybı
91dB – ve üzeri	Çok ileri derecede işitme kaybı

Bazı işitme kaybı olan bireyler işitme cihazı (kulaklık) yoluyla belli düzeyde işitebilmektedir. Ancak orta ve orta ileri düzeyden sonrakilerde dil gelişimi, anlama, algılama, anlamlaştırma gibi birçok değerlendirmeler istendik düzeyde değildir. Ülkemizde eğitim sistemi ne yazık ki işitme engelli bireylerin kendi akranlarıyla aynı düzeyde gelişmesini yeterince sağlayamamaktadır. Her ne kadar ayrı okullarda (işitme engelliler okulları) eğitim/öğretim süreçleri gerçekleşse de, alanda yetişen yeterli ve nitelikli eğitimcilerin azlığı süreci istendik düzeyde sürdürememektedirler.

3. RENKLER VE ŞEKİLLERLE PİYANO/KLAVYE ÖĞRETİMİ

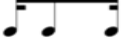

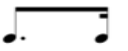

Bireylerin eğitim-öğretim sürecinde müziğin önemli bir yer tuttuğu, büyük rol oynadığı birçok araştırma ile ortaya konmuştur. Doğal olarak burada en öne çıkan değer olarak ve müziğin olmazsa olmazı çalgının önemini vurgulamamız gerekmektedir. Çalgı, müziğin ve müzik eğitiminin omurgası olarak sürecin merkezinde konumlanır. Hem psiko-motor (Devimsel), hem bilişsel ve hem de duyuşsal alanlarda bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde çalgı çalma, hepsini içinde barındıracak güce sahiptir.

Müziğin eğitim-öğretim sürecinde seslerin ve sürelerin belli sembollerle ifade edilmesi (nota yazısı) geçmişten günümüze farklı şekillerde süregelmiştir. Günümüzde “batı notası” olarak adlandırılan nota yazısı genel kabul edilmiş sembollerdir. Tam da burada biz bu sembolleri/notaları farklı sembollerle (şekillerle) ifade ederek yeni bir metodun temellerini attık. Notalar şekil olarak uzunluklarına göre 1’likten başlayarak 64’lük değere kadar küçülürler. (Biz bu çalışmamızda 1’likten 16’lık değere kadar olan notaları temel aldık.) İlk önce nota olarak adlandırdığımız sembollere karşılık yeni geometrik semboller oluşturduk. Öncelikle 4’lük nota () olarak bilinen nota değerini merkezimize alarak bunun katlarını ve parçalarını yazdık. Sırası ile şöyle gösterdik:

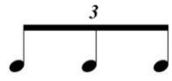

Nota Değeri	Sembol Değeri	Nota Değeri	Sembol Değeri
Dördük Değer 	 	Birlik Değer 	
Sekizlik Değer 	 	Üçlük Değer 	
Onaltılık Değer 	 	İkilik Değer 	

Görüldüğü üzere 4’lük nota tam daire şekli olarak çalışmamızın merkezindedir. Buna göre bu değerlerin katları olan ikilik, üçlük ve birlik değerler/notalar, değer sayısına göre dairelerden oluşmaktadır. Tek tek yazıldığında bir bütün oluşturamayacağı için bu değerleri dikkörtgen şeklindeki çerçeveye alarak bir bütün oluşturduk. Böylece kullanmak istediğimiz değerler nota değeri karşılığında yeni sembollerle/şekillerle ifade edilmiş oldu. 8’lik (♩) değer için daire şekli dikey olarak kesilerek ve 16’lık değerler için daire şekli dört eşit paçaya bölünerek elde edildi. İçleri boş olan daireler sus karşılığında kullanıldı. Diğer bir deyişle içleri beyaz olarak görünen şekiller sus olarak belirlendi.

Diğer yandan merkeze aldığımız dörtlük değerın parçalanmış biçimi olan kendisi ile birlikte sekiz kalıbın yazımını da gerçekleştirdik. Ancak bu parçalanmada şekillerin başlama noktası dairelerin alt merkezi olarak belirlendi. Bunun nedeni; okuma ve yazmanın soldan sağa bir yol izlenmesinden kaynaklıdır. Bu nedenle başlangıçtan sağa doğru okunacak kalıpların devinimi yine bir sonraki kalıba bağlayarak yürütebilmesidir. Şimdi sırası ile oluşturduğumuz sekiz kalıbı görelim:

BİRİM DEĞERİN PARÇALARINA AYRILASI İLE OLUŞAN KALIP ŞEKİLLERİ			
Nota Kalıpları	Sembol Değeri	Nota Kalıpları	Sembol Değeri
			
			
			
			

Böylece nota değerlerine karşılık şekiller belirlenmiş oldu. Bu kalıplara eklenebilecek bir başka kalıp ise müzikte kullanılmakta olan “Üçleme” (Triole) dir.

Nota Kalıpları	Sembol Değeri
	

Müzikte (Batı Müziğinde bir oktav) oniki ses kullanılmaktadır. Geleneksel müziklerimiz olan “Geleneksel Halk Müziği ve Geleneksel Sanat Müziği’nde” ses sayısı daha fazladır. Ancak geleneksel müziklerde de sesler, Batı Müziği sistemi üzerinden şekillenmiştir. Farklı ve fazla olan sesler kendilerine özgü ses değiştirici işaretlerle gösterilmektedir. Batı müziğinde doğal ses dizgesi bir oktav yani sekiz ses (ki sekizinci ses birinci sesin incesi veya kalımıdır.) olarak düşünülse de asıl olarak yedi tanedir. Bu sesler farklı frekanslarda olup müziğin üretiminde kullanılan seslerin tamamı Piyano üzerinden açıklanabilmektedir. Piyano çalgısı ise yedi oktav ses alanına sahiptir. Renkler ve Şekillere dayalı bu metodu geliştirirken piyanodaki ses sahası esas alınarak sistem bunun üzerinde geliştirilmiştir.

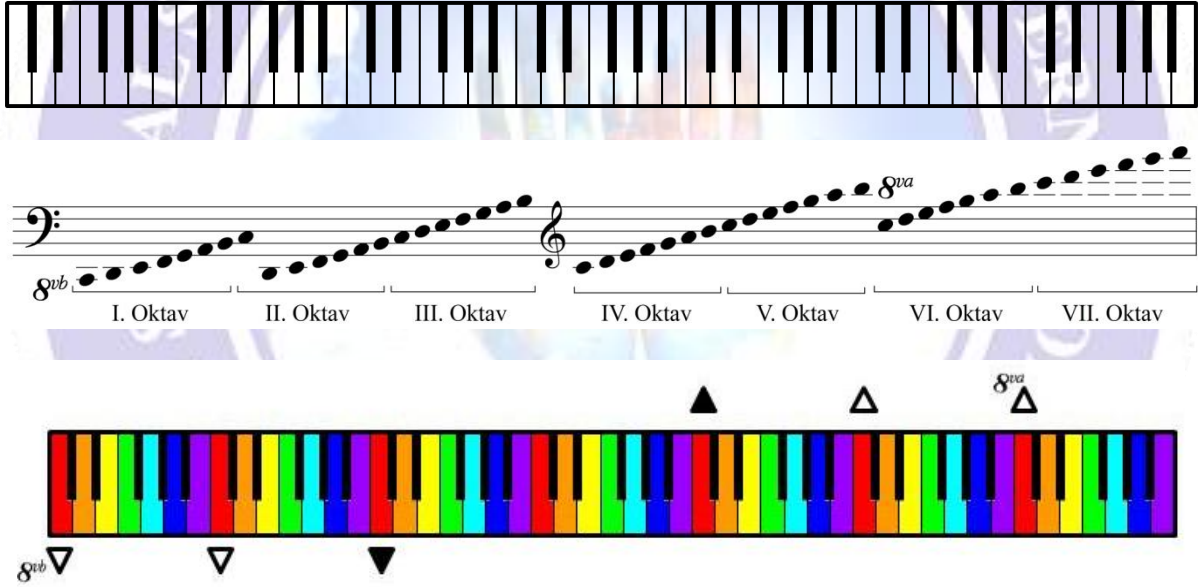
Seslere karşı renk kullanımında ise Martel’in Renkler ve Sesler arasındaki ilişkilendirmesi kullanılmıştır. (Martel & Ünel, 1995) Ana ses ve ana renk kavramı üzerinden açıkladığı ilişki şu şekilde gösterilmiştir:

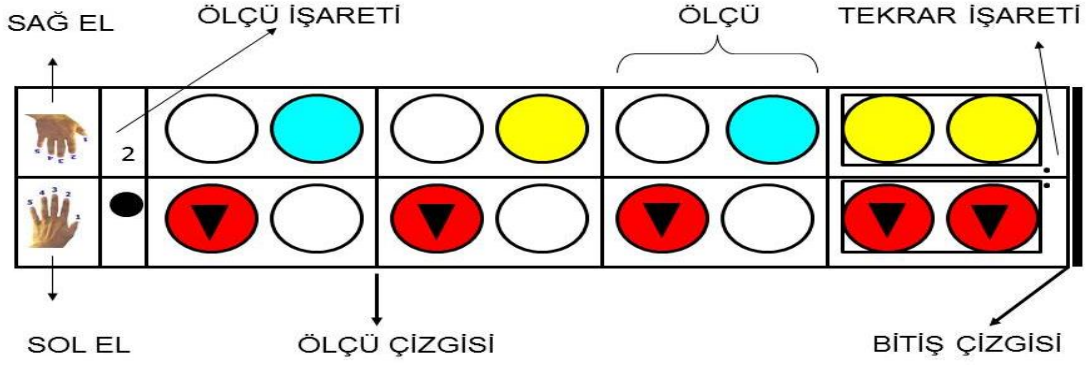
Eşleştirilen sesler ve renkler piyanonun 4. Oktavındaki seslerdir. Bu oktavın dışında aşağıya ve yukarıya doğru üçer oktav daha vardır. Her oktavın başlangıç sesi “Do” (Kırmızı)dur. Çalışmamızda oktavları belirlemek için eşkenar üçgen işareti kullandık. Yukarı oktavlar için üçgeni dik olarak, aşağı oktavlar için ise tam tersi (ters üçgen) üçgenin sivri ucu aşağı gelecek şekilde belirledik. Dördüncü oktavdan aşağı doğru gidildiğinde 3. Oktav için ters üçgenin içi dolu ve siyah renkte, 2. Oktav için ters üçgenin içi boş beyaz renkte ve 1. Oktav için ise ters üçgenin içi boş beyaz renkte ve sol alt kısmına müzikte kullanılmakta olan sekiz ses aşağı işaretini (δ^{vb}) kullandık. Yukarıya doğru ise; 5. Oktav için içi dolu siyah renkte dik üçgen, 6. Oktav için içi boş beyaz renkte dik üçgen ve 7. Oktav için ise içi boş beyaz renkte dik üçgenin sağ üst kısmına bir oktav yukarıyı simgeleyen (δ^{va}) işareti kullandık. Onları da şu şekilde gösterdik:

1.Oktav	2.Oktav	3.Oktav	4.Oktav	5.Oktav	6.Oktav	7.Oktav
δ^{vb} 						 δ^{va}

Piyano tuşları üzerinde şöyle gösterdik:

Bilindiği üzere piyano veya klavye iki el ile çalınmaktadır. Piyano için yazılan notalar iki dizeği birleştirerek ve farklı anahtarlar kullanılarak yazılmaktadır. Biz de bu yaklaşımla sağ ve sol elleri bölerek iki ayrı şekilde yazdık. Alt dizeği sol elle, üst dizeği ise sağ elle çalınacağını belirledik. Diğer yanda genel nota yazısında geçerli olan ölçü, ölçü çizgisi, ölçü işareti (kaç kaçlık olduğu), reprise, senyo, piyano, forte, crescendo... gibi işaretleri olduğu gibi kullandık.

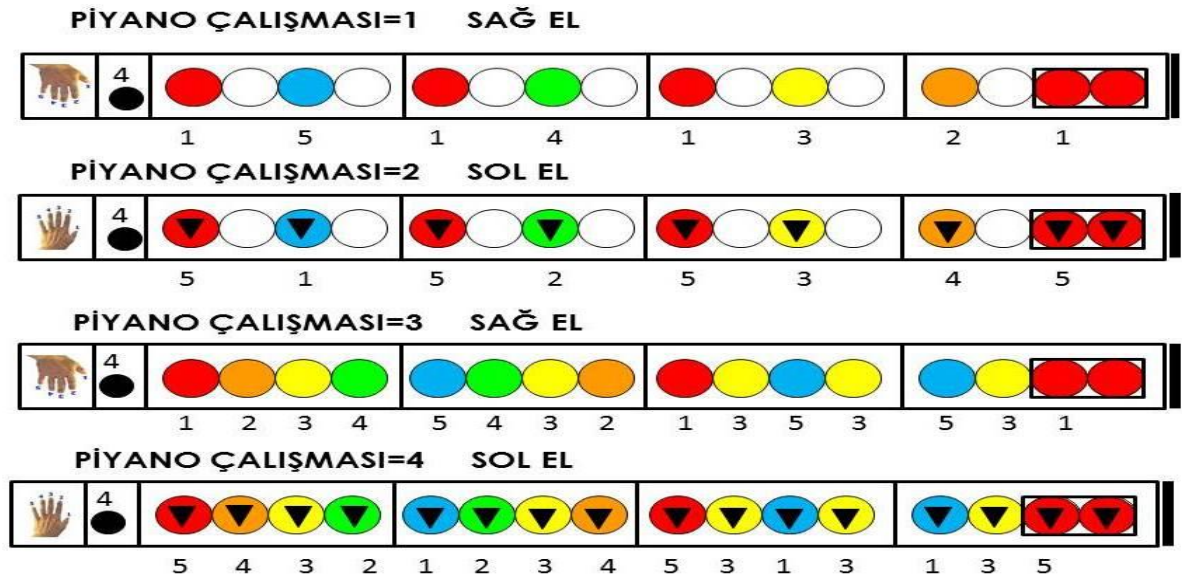

Artık piyano çalabilmek için tüm koşullar oluşturulmuş oldu. Seslerin hangi oktavda olduğu ve piyanonun yedi oktavını belirlemiş olduk. Sürelerin yazılışını, hangi elin neyi çalacağını, dizgeği, ölçüyü... Tüm bunlar belirlendi ve çalışma sürecine geçildi.

4. İŞİTME ENGELLİLERDE PİYANO/KLAVYE ÖĞRETİMİ SÜRECİ

İşitme engellilerde çalgı öğretimi süreci 2004 yılında yapmış olduğum çalışma ile başladı. O tarihte Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) "Bu Benim Eserim" adlı projesine İstanbul Göztepe Dosteller İşitme Engelliler İlköğretim Okulu ile katılarak başlamış oldu. Önceleri Orff Çalgıları (Ksilofon, Metalofon, Glockenspile) gibi çalgılar ile başlanan çalışma uzun bir aradan sonra İstanbul Kartal Belediyesi "İşitme Engelliler Orkestrası'nın" kurulması ile yeni bir süreci de beraberinde getirdi. Artık sadece Orff çalgıları ile değil, Klavye, Gitar, Bas Gitar, Bateri gibi çalgıların da kullanılacak olması "Renkler ve Şekillerle Çalgı Öğretimi" metodunu bu çalgılara da uyarlamamız gerekti. Böylece metot kendi içinde yeni süreçleri de açarak farklı alanlarda kullanılabileceğini de kanıtlamış oldu.

Kartal Belediyesi bünyesinde başlatılan çalışmada tüm kursiyerlere başlangıçta ritim eğitimi/öğretimi verildi. Basitten karmaşığa doğru başlatılan süreçte def, bendir, bongo, gibi çalgılar ile yazılan ritim değerleri tün kursiyerlere çaldırılarak şekil notalarının okunması sağlandı. Bunun devamında Ksilofon, Metalofon gibi çalgılarla alıştırmalar ve ezgiler yine tüm kursiyerler tarafından seslendirilesi sağlandı. Sürecin devamında ise onların da görüşleri alınarak çalgı seçimleri gerçekleştirildi. Piyano/Klavye seçen Can Karahan, Sahire Uzunkol ve Ali Musa Yıldız ile oturuş, duruş, ellerin konumu gibi ilk çalışmalardan sonra sağ ve sol eller için alıştırmalar çalışıldı.

Bu çalışmaların ardından iki eli beraber kullanacağı yeni çalışmalar yapıldı.

PİYANO ÇALIŞMASI=5 SAĞ EL/SOL EL

		1	2	3	4	5	4	3	2	1	3	5	3	5	3	1
	4	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	●	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼
		5	4	3	2	1	2	3	4	5	3	1	3	1	3	5

Her iki elin de işe koşulmuş olması ile iki el gam çalışmalarına başlandı.

		1	2	3	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	1	2
	4	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼
	●	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼
		5	4	3	2	1	3	2	1	4	3	2	1	3	2	1	4

		3	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
	4	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
	●	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
		3	2	1	3	2	1	4	3	2	1	3	2	1

Böylece ezgilerin çalınabilme sürecine geçildi. Burada da basitten karmaşığa yol izlendi.

OKUL

W. A. Mozart

	4	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	●	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼

	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	●	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼

Akor ve arpej çalışmaları ile bir elde birden fazla sesin çalınabilme becerileri sağlandı.

5 5 5
2 3 3
1 1 1

PİYANO'DA AKOR VE ARPEJ ÇALIŞMALAR

S A Ğ E L	4				

Bundan sonra sırası ile parçaların çalınmasına geçildi.

BİNGÖL HALAYI

Halk Ezgisi

	4				

KUŞ UÇAR

	4								

Tüm bu çalışmalar sonucunda Piyano/Klavye seçen üç işitme engelliden Can Karahan piyano çalmaya devam etmiştir. Kısa süre içerisinde (yaklaşık 4 ay- 16- 20 ders) parçalara eşlik yapabirmiştir. İşitme engellilerin eğitim/öğretim sürecinde müziğin ve çalgı çalabilmenin önemli bir rol oynadığı yapılan çalışmamızla ortaya konmuştur. Renkler ve şekillerle çalgı

öğretimi bireylerin görsel duyularına hitap etmektedir ancak çalgı çalarak ortaya çıkan müzikten zevk alan ve bilişsel, duyuşsal ve devimsel alanlarda edinilen deneyimler sayesinde iş yaptığı topluluk ile ve giderek toplumla kaynaşabilen bireyleri yaratmaktadır.

Sonuç olarak; işitme kaybı hangi aşamada olursa olsun (az veya hiç işitmeyen) bu metotla çalgı çalabilmekte ve dış dünyaya müzik yoluyla mesajlarını iletebilmektedirler. Kendi iç dünyalarında da bir değişimden söz edilebilir fakat bu konu ayrıca incelenmeli, test edilmelidir. Bu çalışmalardan çıkarılacak en önemli sonuçlardan biri de şöyle ifade edilebilir: “Çalgı Çalmada İşitme Ön Koşul Olamaz”.

KAYNAKÇA

Martel, C. D., (1995). Ben Enerjiyim.(Çev;Ünel, A) İstanbul: Arion Yayınevi.

Özdemir, M. A. (2009). İşitme Engellilerde Çalgı Öğretimi. Uluslararası 5. Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi (s. 387-394). Edirne: Trakya Üniversitesi.

Tüfekçioğlu, U. (1998). İşitme Engelliler. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

İD Türkiye (2015) Türkiye'de Kaç İşitme Engelli Var.www.idturkiye.com.